

Rīts: *Otrdiena, 22. septembris, 1936*

g lCagcgg mefeleici/ii" pēdas Kauguvmuižā un jEilā kalnā

Informācijas un propagandas pārvaldes priekšnieks J. Mežaraups ar rakstnieku Aleksandru Grīnu un rež. J. Munci svētdien apmeklēja Valmieru, Kaugurmuižu un Zilā kalna apkārtni, iepazīstoties ar pagājušā gadsimtena sākuma zemnieku nemieru norises vietām. Rakstnieks A. Grīns šova sar par Kauguru zemnieku nemieriem sarakstījis jaunu skatuves darbu, kas apgaismo priekš 134 gadiem varonīgā nāvē kritušo latviešu zemnieku brīvības meklētājus. Jauno darbu autors nosaucis par „Karoga meklētājiem”. Tas rāda latviešu zemnieku cenšanos pēc neatkarības un apbrīnojamo vienotību kopējā mērķa sasniegšanai. Izkaptīm un trūcīgiem ieročiem bruņojusies 3.000 zemnieku priekš 134 gadiem — 1802. gada 10. oktobrī, cīnoties par latviešu zemnieku taisnību un vēloties panākt sava apcietināto tautas brāļu atforivošanu, drošsirdīgi stājās pret toreizējiem zemes kungiem un viņu atsauktajiem kareivjiem. Nevienā-dā cīņā ar Taurijas pulka grenadieriem, jātnieku artilērijas lielgabaliem, artileristiem un dragūniem latviešu zemniekiem nācās padoties. Toreiz zemnieki pret nesa mērīgiem spēkiem zaudēja cīņu par savu taisnību un savu brīvību, bet viņu lepna latvieša gars runā neaizmirstamu valodu vēl šodien, kad latviešu zemnieki ir brīvi un valda paši par savu zemi. Toreiz zemnieki gāja cīņā ar kareivjiem un lielgabaliem, viņu spēkus satrieca nodevība un zemes kungu nežēlība. Zilajā kalnā tad vēl nevarēja pacelties latviskās brīvības karogs, kam pamati rodami nevienādā kaujā kritušo latviešu zemnieku kapā.

Sirmā sabiedriskā darbinieka tm Baltijas lauksaimniecības biedrības priekšnieka H. Enzeliņa un Valmieras pils. galvas J. Ra-ģēna vadībā brauciena dalībnieki vispirms iepazīs ar Valmieras pilsdrupu apkārtni, kur pēc vēsturnieku teorijām varēja atrasties senās latviešu slavas lieciniece — Beverīnas pils. Kaugurmuižā brauciena dalībnieki apskatīja tagad pārbūvēt» pili un muižas ēkas, kur priekš 134 gadiem saplūda latviešu zemniekiem naidīgie spēki un kareivji. Klusā godbijībā noliecās galvas pie zemnieku nemieros kritušo kapa, kas atrodas jaukā priežu mežīņa malā un rotāts vienkāršajiem rudens ziediem. Uz kapa akmens daži vārdi atgādina slavas pilno zemnieku nemiernieku laiku: „Še dus Kauguru nemieros 1802. g. 10. oktobrī kritušie 10 latvju zemnieki. — Svēts neprāts viņus nā-vē dzina — pierādīt, ka vergu jūgā latvju gars nav miris.”

No akmenī cirstā pagātnes liecinieka ceļš tālāk veda uz Bestes krogu Valmieras apkārtņē. Tur pirms liktenīgām nemieru dienām pulcējušies latviešu zemnieki no visas Valmieras draudzes, lai pārrunātu un izspriestu savas netaisnīgi atņemtās brīvības izkarošanu un atgūšanu. Netālu no Bestes kroga atrodas arī toreizējā nemieru vadītāja — zemnieka Pētera, Vīteļu saimnieka mājas. Tagad — brīvās Latvijas laikā šajās mājās saimnieko zemkopis Karitons. Viņš zina pastāstīt par savu dižo priekštecī mājas kopšanā dažus nostāstus, kas nav atzīmēti pat vēsturnieku darbos. Rakstnieku A. Grīnu sevišķi ieinteresēja nostāsts par nemiernieku vadītāja Vīteļu Pētera dzīves gaitu pēc nemieru apspieša nas. Viņam Rīgas zemestiesa piespriedusi nāves sodu, bet Vidzemes hoftiesa to atcē-lusi un nospriedusi 30 pāru koku 3 reizes ik pēc 8 dienām pie kāķa tirgus laukumā un pēc tam nosūtīt katorgā. Vīteļu Pēteris tad nosūtīts uz Sibīriju, bet viņam pēc dažiem gadiem laimējies atgriezies dzimtenē. Pēc sena nostāsta, viņš atgriezies savās mā-jās ar groziņu, kurā bijusi paslēpta Sibīrijā sapelnītā nauda. Muižkungs pa to laiku Vīteļos bija ielicis citu saimnieku un licis tam apprecēt Pētera sievu. No katorgas pārnākušam Pēterim ar laiku tomēr izdevies atgūt savas mājas un vēl apprecēt pa otram lāgam paša sievu, kad nomiris tai uzspiestais otrais vīrs.

Rudenīgā zeltā tērptajā Zilā kalnā brauciena dalībnieki vēroja plašās tāles, no kurām Kauguru nemieru dienās vajadzēja saplūst tūkstošiem latviešu zemnieku, kas ietu cīņā par savu zemi un

brīvību Savu patriotisko skatuves darbu „Karoga meklētāji” rakstnieks A. Grīns paredz nobeigt jau šo nedēļ, šīnī sezonā „Karoga meklētājus” rādīs Dailes teātris rež. J. Munča inscenē jumā. Skatuviskā ietērpā „Karoga meklētā-jiem” būs 11 ainu.

Pie Kaucuru nemieros kritušo latvieša 10 zemnieka kapa. — ?ie kapa sēž pa kreisi: rež. J. Muncis informācijas un propagandas pārvaldes priekšnieks i. Meiaranps nn rakstnieks A. Grīns; pa labi — Baltijas lauksaimniecības b-bas pr-ks H. Endzelīns un Valmieras pils. saiva J. Ruģēns.